

Tokratna literarna čajanka, ki se je v Trubarjevi hiši literature odvila v torek, 14. aprila, je bila zasnovana malce drugače – brez glasbene spremljave in z le enim gostom, dr. Alenom Širco, predavateljem na oddelku za primerjalno književnost Filozofske fakultete in poznavalcem mistične poezije. Prav mistična poezija bo namreč tema prihodnje Trubarjeve hiše duhov, vendar bo večer bolj performativen, zato je dr. Širca za vse, ki bi si morda želeli boljši vpogled v omenjeno tematiko, na literarni čajanki pripravil teoretski uvod.

Tudi če nas poezija sicer zanima, mistična poezija verjetno ni stvar, s katero bi se pogosto srečevali – ravno zaradi tega ima večina med nami o tem pojmu precej meglene predstave. Pozicija mistične poezije je sicer krivična, kajti njena tradicija je tako močna, da bi se lahko upravičeno postavila ob bok trubadurski liriki, dantejevski tradiciji, romantični poeziji ipd. Vendar je inkvizicija mistike obsodila, po čemer je do romantike izginila iz literarnega kanona – govorilo se je le še o asketiki. Vzrok za preganjanje mistike oz. njeno kontroverznost se po mnenju Širce skriva v tem, da so bili nekateri mistiki mnenja, da se jih zaradi dejstva, da imajo dostop do »višjega bistva«, realno življenje ne tiče - tako so sami sebe postavili na superiorno pozicijo. Vendar pa tovrstno razumevanje mistike seveda ni bilo lastno vsem in smola je, da je mistika na ta račun utrpela takšno škodo ter padla med pesniške tradicije, ki so popolnoma spregledane, pa tudi napačno razumljene.

Iz popačenih razumevanj mistične poezije se je pošalil tudi Širca sam - dejal je, da je splošen pogled na mistične pesnice danes ta, da so »pač nore.« Tudi psihoanalitične razlage so ponujale pogled, da gre pri izkušnjah, popisanih v mistični poeziji, za neke vrste psihotičnost. Neimenovan francoski avtor, ki se je prav tako ukvarjal s tem fenomenom, pa je zapisal, da mistične pesnice znotraj lastne norosti generirajo polje, ki ni noro, pač pa svobodno, kar jim omogoča krčevit izskok iz norega stanja. Zakaj ves čas omenjam le ženske? Zato, ker so bile jedro te poezije vsaj na začetku avtorice (begine), ne avtorji. Ker je bila razlika med spoloma v teh primerih precej bolj zabrisana, se jih danes povezuje tudi s feminizmom, Širca pa meni, da je šlo predvsem za ženske, ki so bile svobodne v svojem osebnem doživetju Boga, kar jih je torej pripeljalo skorajda na rob ekstaze; zunanji svet jim te svobode namreč ni dopuščal. A naj se za trenutek vrnem k vprašanju norosti: bolj ustrezen pojem za stanje, ki ga dosegajo mistiki, je popolno transcendiranje vsega čutnega, bistvo mistike pa je potrebno iskati v samem jedru te izkušnje, pravi Širca.

Za mistično poezijo na zahodu bi skorajda lahko rekli, da izhaja iz Visoke pesmi. Ta neštetokrat interpretiran tekst je zanimiv predvsem zaradi svoje dvojnosti: prva razlaga je seveda erotična, a v biblični kanon je Visoka pesem prišla samo zato, ker se je uveljavila alegorija, po kateri naj bi bil ženin Bog, nevesta pa Izrael. Šele v srednjem veku so zopet odkrili erotičnost teksta, čeprav je šlo seveda še vedno za alegorizacijo. Zanimivo je, kako je alegorija omogočala tudi ostalim mističnim tekstom, da so erotično drzni; s transpozicijo na Boga si je poezija namreč upala veliko več, kot bi si sicer.

V nadaljevanju pogovora je Širca omenil tudi druge mistične prakse in dela, denimo t.i. *Salomonove ode* delo zgodnje judovske mistike, ki uporablja motiviko vzpona, značilno za mistiko. Le-to je Širca primerjal s Kafkovo priliko *Pred vrati postave*. Mistiki ves čas stremijo k vzponu, vendar za napredovanje na naslednjo stopnjo potrebujejo nekakšno geslo, kot ga je imenoval sam. Cilj je seveda božji prestol, na vmesnih stopnjah pa kup praks, ki so nam danes popolnoma neznane.

Skoraj neznana nam je na primer tudi kabalistična poezija, še bolj pa dejstvo, da so rabini pisali tudi sonete. A prav na to judovsko mistiko, konkretno na kabalističen diskurz, se je navezoval Paul Celan, pesnik, ki je v svoj opus zelo uspešno vpletal mistične elemente.

Med predstavniki flamskega mističnega pesništva je izpostavil Hadewijch, prvo veliko flamsko pesnico in začetnico mistike na tem območju, ki je posnemala trubadursko-truverske vzorce, a jim dodajala lastno izkušnjo. Kasnejši flamski mistiki so se malce odmaknili od čutnega, a so širšemu bralstvu morebiti poznani še manj kot Hadewijch. Flamska poezija je vsekakor nekaj, kar bi morali odkriti na novo, opozarja Širca.

Danes je verjetno najbolj brana islamska mistika, ki jo je populariziral pesnik Rumi. Večinoma je v ospredju nežna plat njegove poezije, v kateri mnogi bralci najdejo navdih in smisel. A Širca je v povezavi z le-to izpostavil manj očiten vidik, in sicer zvezo med majhnim dečkom in velikim dečkom (Bog), ki se v teh pesmih pojavlja. Gre za pederastično osnovo, ki so jo praticirali tudi stari Grki.

Za konec je eden od obiskovalcev Širci postavil vprašanje, kako je bilo z mistično poezijo pri nas. Širca je omenil Očeta Rogerija in Janeza Svetokriškega, a je dodal, da to ve malo kdo, v šolah so ob branju Svetokriškega namreč v ospredju predvsem komični elementi njegovih pridig, kakršna je denimo *Na noviga lejta dan*. Zanimivo je, da se med mistike na Slovenskem (pogojno) uvrščata pisca, ki sta bila sicer precej moralistična in učenjakarska.

Je pa v zvezi z mistično poezijo že prej opozoril še na eno stvar, ki bi jo bilo morda vredno izpostaviti, in sicer na dejstvo, da je razumevanje te teme s stališča modernega človeka precej omejeno, težko namreč dojamemo, kako se je mogoče znebiti lastnega jaza. Mistika namreč zahteva prav to: radikalno izničenje jaza, transformacijo v novo stopnjo. Sveta z vidika mistične zavesti ni, vse, kar je, je v bistvu jaz, ki pa je Bog. To je za zahodni svet 21. stoletja res skorajda nepredstavljivo, vendar morda ne bi bilo tako problematično, če ne bi živeli v samoiluziji o absolutnem vedenju – v resnici se ne moremo vživeti v vse časovno oddaljene prakse, zato se je potrebno raziskovanja mistične poezije lotiti malo drugače.

Lara Paukovič

{fshare id=1554}